

Historijski zbornik, god. 69, br. 1 (273 str.) – br. 2 (624 str.), Zagreb 2016.

Društvo za hrvatsku povjesnicu 2016. je godine izdalo 69. godište svog poznatog časopisa *Historijski zbornik*. Kao što je bila praksa i prethodnih godina, i 2016. godine Zbornik je objavljen u dva broja koje ćemo prikazati u nastavku. U prvom broju 69. godišta objavljeno je šest izvornih znanstvenih članaka te prethodna priopćenja i recenzije. Drugi broj obuhvaća pet izvornih znanstvenih članaka, dva pregledna rada te dva nekrologa, kao i tematski blok s izlaganjima s kolokvija povodom osamdesetpetog rođendana akademika Žarka Dadića, održanog 30. listopada 2015. godine u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Oba broja na kraju sadrže ocjene i prikaze domaćih i stranih izdanja, a drugi svezak i prikaze znanstvenih i stručnih skupova pretežito iz Hrvatske, ali i inozemstva.

Prvi od dva prikazana broja počinje člankom Josipa Celića, *Pregled gospodarske strukture u gradu Zadru po službenim evidencijama od 1806. do 1814.* (1-32), u kojem autor prikazuje gospodarsku strukturu grada Zadra za vrijeme francuske uprave, koristeći se evidencijama iz fondova Državnog arhiva u Zadru.

U članku *Zagreb raste. Prilog poznavanju populacijskog razvoja Zagreba u drugoj polovici 19. stoljeća u komparativnoj perspektivi* (33-70) autori Filip Tomić i Mario Strecha prikazuju rast broja stanovnika u Zagrebu između 1867. i 1910. godine, uspoređujući ga s rastom drugih gradova u Habsburškoj monarhiji. Pritom upozoravaju na metodološke probleme prilikom statističke komparacije razvoja gradova Habsburške monarhije u drugoj polovici 19. stoljeća.

Mirosław Dymarski autor je znanstvenog članka *The Ottoman Tradition as the Model of the Culture of Power in the Balkans in the 19th-20th c.* (71-90). U njemu proučava utjecaj osmanske tradicije na balkanske države u 19. i 20. stoljeću, ističući relativno slobodan položaj seljaka u osmanskom sustavu, a kakav Europa nije imala. S druge strane autor primjećuje kako se na Balkanu do 20. stoljeća u političkom životu održalo nasilje, korupcija i nepotizam kao obilježja osmanske tradicije.

Židovska topografija Zagreba kojeg više nema (91-103) naslov je rada Naide Michal Brandl, kojim autorica započinje projekt dokumentiranja stanja židovske imovine u Zagrebu od 1945. do 1948. godine. Dijeleći devastaciju židovske materijalne i nematerijalne kulture u dva razdoblja, razdoblje Šoa od 1941. do 1945. te razdoblje poslijeratne Jugoslavije od 1945. do 1948., autorica kroz židovsku materijalnu baštinu, analizira i onu kulturnu te naglašava poteškoće u istraživanju ove zajednice koja je danas gotovo potpuno nestala.

Milan Sovilj u svome radu *Čehoslovački pogledi na izgradnju jugoslavenskog socijalizma i omladinske radne akcije 1945–1948. godine* (105-120) analizira stavove čehoslovačkih visokih političkih i državnih krugova o razvoju socijalizma u poratnoj Jugoslaviji na temelju tiskovina, memoara te drugih dokumenata češke provenijencije te prati svakodnevicu čehoslovačkih omladinaca koji su sudjelovali u tadašnjim radnim akcijama jugoslavenske omladine.

U članku Igora Stanića, *Sport za svakoga. Sportske aktivnosti radničke klase u Hrvatskoj od 1945. do početka 1960-ih* (121-139), autor kroz arhivske i novinske izvore proučava fenomen naglašavanja važnosti sporta u svakodnevici poslijeratne Jugoslavije u izgradnji socijalističkog čovjeka i društva te kako se naglasak na nužnost sportskih aktivnosti mijenjao tijekom godina i u koju svrhu.

Jugoslavenski nogomet od završetka Drugog svjetskog rata do kraja 1950-ih – romantičan početak dekadencije (141-163) rad je Davora Kovačića u kojem autor na temelju arhivskih izvora, onodobnog tiska i prisjećanja suvremenika tog razdoblja prikazuje pozitivan i negativan razvoj u jugoslavenskom nogometu nakon Drugog svjetskog rata.

Darjan Godić i Domagoj Knežević autori su rada *Vojni manevar "Sloboda 71"*. Prilog istraživanju (165-187) u kojem na temelju dokumenata i svjedočenja tadašnjih političkih ličnosti prikazuju odvijanje vojnog manevra "Sloboda 71" Oružanih snaga SFRJ, koji se održavao od 2. do 9. listopada 1971. u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Stipica Grgić autor je posljednjeg rada u prvom broju 69. godišta, *Autobiografije i memoari u hrvatskoj povijesnoj znanosti* (189-212), u kojem daje kratak pregled mogućnosti definiranja, ali i znanstvenog korištenja autobiografija i memoara u historiografiji. Nakon rada slijedi kratko priopćenje o nagradama na području historiografije i njihovo obrazloženje (213-218) te ocjene i prikazi stranih i domaćih historiografskih izdanja (219-273).

Drugi broj 69. godišta počinje preglednim radom Nenada Miličića i Krešimira Regana, *Dojbe zanemarene zagorske utvrde* (275-292), u kojem autori na temelju arhivskog i terenskog istraživanja po prvi puta znanstvenoj javnosti prikazuju svoja otkrića o srednjovjekovnim utverdama Kapeli kraj Varaždinskih Toplica i Štajngradu kraj Donjeg Jesenja.

U članku *Model obradbe protostatističkih vrela na primjeru analize najstarijih registara desetinskoga kotara Glavnice* (293-333) autor Branimir Brgles prikazuje svoj model analize registara crkvene desetine, a koji podrazumijeva temeljito empirijsko istraživanje jasno definiranih prostornih cjelina. U ovom slučaju autor analizira izvore vezane uz područja kotara Glavnice, u zapadnome i sjeverozapadnom dijelu današnje Zagrebačke županije.

Idući članak naslova *Kulturna politika u Banskoj Hrvatskoj 19. stoljeća* (335-370) Iskre Iveljić tematizira razvoj kulturne politike u Banskoj Hrvatskoj od preporoda do kraja 19. stoljeća. Pritom razlikuje nekoliko faza razvoja, od preporoda koji svoj vrhunac ima u 1848. i 1849. godini, preko razdoblja od 1860-ih do kasnih 1880-ih u kojima glavnu ulogu igra biskup Josip Juraj Strossmayer, pa sve do kraja stoljeća, kad Izidor Kršnjavi implementira i sustavno provodi svoju kulturnu politiku koristeći svoj politički utjecaj.

Women in the economy of Croatia and Hungary from a European perspective at the turn of the 19th and 20th centuries (371-384) rad je autorice Mariann Nagy, u kojem proučava strukturu zaposlenosti ženskog stanovništva od 1880. do 1910. godine u okviru Habsburške Monarhije. Autorica pretpostavlja da su modernizacija i zaposlenost žena u modernim sektorima u korelaciji te analizira podatke iz Francuske, Njemačke i Mađarske, stavljajući istraživanje u širi kontekst.

Tomasz Pudłocki potpisuje članak *Franciszek Tomaszewski i njegovo putovanje po hrvatskim krajevima* (385-410) te prikazuje život i djelatnost profesora Franciszka Tomaszewskog, prosvjetnog djelatnika, direktora gimnazije i zastupnika u galicijskom sejmu i Carevinskom vijeću, a posebice se fokusira na njegov putopis s putovanja po istočnoj jadranskoj obali 1909. U drugome dijelu članka autor donosi izvorni tekst putopisa na poljskom jeziku.

Rad Vladimira Geigera, pod naslovom *O provođenju odluke Ministarstva unutarnjih poslova DF Jugoslavije od 18. svibnja 1945. o uklanjanju vojnih grobalja i grobova "okupatora" i "narodnih neprijatelja" u Vojvodini nakon Drugog svjetskog rata* (411-428) donosi podatke o obračunu jugoslavenskih komunista sa svojim bivšim protivnicima nakon završetka Drugog svjetskog rata donošenjem odluke o uklanjanju grobova i nadgrobnih spomenika vojnika njemačke, talijanske i mađarske vojske te ustaša, četnika i slovenskih domobrana. Autor donosi dokaze o njezinom sustavnom provođenju.

U nastavku slijedi nekrolog pod naslovom *Nepokorni povjesničari – Henryk Wereszycki (1898-1990) i Wacław Felczak (1916-1993)* (429-436) koji potpisuje Elżbieta Orman.

Uvodnikom Damira Agičića, *Akademik Žarko Dadić – povjesničar znanosti* (439-439), počinje spomenuti tematski blok s izlaganjima sa skupa u čast 85. rođendana akademika Žarka Dadića.

U članku *Prema povijesti znanja – suvremeni istraživački trendovi i perspektive u povijesti znanosti* (441-453), autorica Zrinka Blažević propituje spoznajne mogućnosti te istraživačke dosege suvremene povijesne znanosti.

Vedran Duančić autor je članka *Obrisi znanstvene mreže u nastajanju: kanali komunikacije kao integrativni čimbenik geografije u međuratnoj Jugoslaviji* (455-470) u kojem proučava čimbenike koji su omogućili čvršće povezivanje, ali i prijepore između visokoškolskih ustanova i geografskih tradicija u Zagrebu i Beogradu te visokoškolskih ustanova s katedrama za geografiju u Ljubljani i Skopju te nudi analizu razvoja geografije kao ujedinjenog znanstvenog polja u međuratnoj Jugoslaviji.

Uloga akademika Žarka Dadića u razvitku Zavoda za povijest i filozofiju znanosti te njegova istraživanja hrvatske znanstvene baštine (471-484) izlaganje je Marijane Borić te ujedno i prvo izlaganje koje prikazuje ulogu Žarka Dadića u djelatnosti Zavoda za povijest i filozofiju znanosti od njegova osnutka do danas. Izlaganje Bojana Marottija *Povijest filozofije i povijest znanosti u istraživanjima akademika Žarka Dadića* (485-490) fokusira se na pojedine radove akademika Dadića u kojima je vidljiva težnja da se povijest znanosti i povijest filozofije uzajamno usklade. U izlaganju Luke Boršića i Ivane Skuhala Karasman *Suradnja akademika Žarka Dadića s Institutom za filozofiju i u njegovu časopisu Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* (491-502) detaljno su analizirani radovi koje je akademik Dadić objavio u ovome časopisu. U izlaganjima *Povijest medicine i zdravstva u istraživanjima akademika Žarka Dadića* (503-508) Željka Dugca, *Poticaj akademika Žarka Dadića istraživanju islamskih rukopisnih tekstova, posebno u Bosni i Hercegovini* (509-517) Zalkide Hadžibegović te *Doprinosi akademika Žarka Dadića na području astronomije* (519-524) autori tematiziraju istraživanja na različitim poljima koja je proveo akademik Dadić, dok Goran Ivanišević donosi opsežnu bibliografiju svih akademikovih radova u *Bibliografija radova Žarka Dadića 1947-2015.* (525-550). Tematski blok završava prikazom Marijane Borić i Željka Dugca, *Žarko Dadić, Povijest znanosti i prirodne filozofije u Hrvata (s osobitim obzirom na egzaktne znanosti)*, *Izvori*, Zagreb 2015, 512 str. (551-554).

Pred sam kraj drugog sveska tradicionalno se nalaze ocjene i prikazi stranih i domaćih knjiga i zbornika (555-591) te prikazi znanstvenih i stručnih skupova (593-618), a zbornik završava nekrologom *Odlazak jedne od najznačajnijih povjesničarki njemačkog govornog područja – Brigitte Hamann (1940.-2016.)* (621-624) kojeg potpisuje Filip Šimetin Šegvić.

Sara Katanec

Croatica Christiana Periodica. Časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, god. 40, br. 77 (272 str.) – br. 78 (330 str.), Zagreb 2016.

I ove četrdesete godine od izdanja prvog broja časopisa Institut za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izdaje dva nova broja časopisa *Croatica Christiana Periodica* u kojima nalazimo ukupno dvadeset i dva rada s područja crkvene povijesti objavljenih u rubrici *Rasprave i prilozi*.